

En segon lloc, l'ús de la frase o el vers finals com a element distanciador o com a síntesi argumental, tècnica típica de narracions, articles periodístics i poemes de més endavant. La semblança és acceptable, tot i que en aquests anys s'empra poc i en cap moment no arriba a la subtilitat -ni la insinua- d'aquells textos posteriors en què tot el material literari s'estructura en funció del vers o frase finals per tal de situar els antecedents que fan possible la seva aparició. Es queda en la broma distanciadora mig disfressada d'estirabot costumista (157) o en una manera fàcil de donar relleu a la moralitat de l'argument (158).

I en tercer lloc, la ironia. Certament, és un tret a destacar també ara. El tractament humorístic, però, se cenyeix quasi exclusivament als anys de "L'Aureneta". Senyal que l'humorisme del Carner més primerenc és encara fruit de la tradició costumista pitarresca popularitzada des de "L'Esquella de la Torratxa" o "La Campana de Gràcia" i centrada en la paròdia, l'acudit fàcil, la burla de certs costums o la sorpresa davant de situacions insòlites. Per exemple, els textos de "L'Aureneta" signats per "Enrich", pseudònim amb el qual publica -a part de les paròdies de Maeterlinck i els atacs als gramàtics de "L'Avenç"- articles com Personatjes il.lustres. En Pau Birolla (1896), on es caricatura amb clau d'humor però amb poca agilitat un determinat personatge; Sports (1896), una burla de les noves afeccions esportives dels barcelonins; o Lluís XIV (1896), amb anècdotes del monarca francès. No es pressenteix encara la famosa ironia pròpiament carneriana, que acaba essent un element més de l'elaboració estilística del text literari.

CONSIDERACIONS GENERALS

En l'evolució de Josep Carner vers el Noucentisme, després dels anys considerats d'estricta prehistòria s'arriba a un període de transició que queda comprès aproximadament entre 1901 i 1902. S'hi mantenen molts dels trets característics fins ara (especialment els dels anys posteriors a "L'Aureneta"), però al mateix temps es guanya en qualitat, es constata un apropament al Modernisme més definit que no el que podien insinuar alguns poemes de 1899 o 1900 amb lleugera tonalitat pre-rafaelita, i s'observen -qüestió fonamental- els primers símptomes de la selecció dels elements estètics que interessaran als noucentistes, especialment en poesia. Som, per tant, en un moment d'orientació i de transició, que queda plenament reflectit a Llibre dels poetas, compendi dels resultats i titubeigs del moment.

La mateixa transició és la que explica que siguin instants de poca precisió i barreja de coses. Només cal

observar la varietat de l'obra carneriana produïda durant el 1901: des de poemes religiosos típics de vetllada de Congregació fins a obres de teatre de to maeterlinckià, composicions repescades posteriorment en llibre, col.laboracions en revistes tan divergents com "Auba" i "Montserrat" o sainets de caire costumista (1).

El canvi és més estètic que ideològic. L'ideari se centra en dos punts que són evolutius respecte al període anterior i que no presenten novetat: l'apropament al catalanisme, ara major a causa de la vinculació -real per indirecta que sigui- a la Unió Catalanista, i la fidelitat als postulats de Torras i Bages. És, això sí, un ideari més ben fixat. En qüestions estètiques, però, es precisa el desmarcament de la teoria de l'art del bisbe i apareixen nous models, temes i influències. Tot motivat per una ànsia de modernitat fins llavors inexistent i per l'inici de la selecció esmentada. És un canvi primer només insinuat i que es fa cada cop més palpable fins que es concreta el 1903, que és quan es descarta definitivament el regust dels anys estrictament prehistòrics. El procés és gradual. Els indicis reals de l'evolució prenen cos el 1902, però el 1901 ja hi ha suficients elements com per suggerir-la (2).

A nivell d'anàlisi dels textos propis, hi ha quatre motius que justifiquen aquest període transitori. Un, la publicació del corpus teòric del moment: els articles de crítica literària apareguts a "Montserrat" amb el pseudònim de "Plautus" i els estudis sobre autors diversos a "Universitat Catalana". Dos, el fet que les variants més antigues de les poesies aparegudes a Llibre dels poetas datin de 1901 i no es recuperi res dels anys anteriors. Tres, la inexistència de noves versions datades amb posterioritat a 1902 dels textos encara prehistòrics. I

quatre, la manca total de variants anteriors a 1901 dels poemes considerats més moderns.

Hi ha un altre fet decisiu per argumentar la importància d'aquests anys en el procés evolutiu. És ara i no abans quan es pot parlar de formació del grup a partir de la convergència dels futurs membres en associacions de caire religiós i universitari, amb el rerafons comú del catalanisme. D'una forma encara precària -vinculat a entitats o plataformes no pròpies i de manera més individualitzada que conjunta-, però amb suficients elements com per constatar-ne l'existència i valorar-ne la incidència. Són, per tant, dues vies d'anàlisi a tenir en compte. La primera centrada en la Congregació Mariana i la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat i la segona en entitats com l'Agrupació Escolar Catalanista Ramon Llull i revistes com "Universitat Catalana" (3).

Tot plegat justifica que, almenys en el cas de Carner i la seva colla de companys universitaris, es pugui parlar a partir del primer bienni del nou segle de revaloració del Modernisme des de pressupòsits ideològics diferents, condició essencial per tal de poder-se plantejar la qüestió dels orígens del Noucentisme i que en els anys anteriors és encara inexistent.

CONFLUÈNCIA DELS MEMBRES DEL GRUP. LES ASSOCIACIONS RELIGIOSES

LA CONGREGACIÓ MARIANA

La Congregació Mariana dels jesuïtes de Barcelona i en especial la seva Acadèmia Catalanista o de la Llengua Catalana constitueix el lloc essencial per a l'estudi de la confluència al voltant de Josep Carner dels seus incondicionals dels primers anys. És una entitat pensada bàsicament per a universitaris provinents del tradicionalisme, com és el cas de tots ells. No és estrany que hi militin, tenint en compte la capacitat de convocatòria de què gaudeix llavors a la ciutat. En el catàleg de 1900, corresponent a les activitats de l'any anterior, tots els membres destacats del grup formen part de la secció primera de l'entitat, cosa que vol dir que s'hi inicia la participació conjunta. L'aglutinació ha estat espontània: hi coincideixen provinents d'ambients diferents i just abans d'ingressar a la universitat. No és el contacte

previ a la institució acadèmica, per tant, allò que els adreça cap als jesuïtes. Carner no és inspirador de res i fins i tot s'hi incorpora més tard que alguns dels seus companys. La concordança real es produeix en el moment que tots ells van a parar, amb voluntat de militància activa, a l'Acadèmia Catalanista i deixen en segon terme les altres seccions. I això s'esdevé precisament a començaments de segle. També aquí hi ha gradació: es produeix una mena de transició entre 1901 i 1902 que permet passar d'una participació a finals de segle més anecdòtica que altra cosa a un control total de la secció entre 1903 i 1906, quan ja pràcticament no operen en cap altra acadèmia.

Quant a càrrecs i intervenció en les seccions ordinàries, Jaume Bofill i Mates és el més actiu de tots ells. Ingressa a la Congregació el 22 de febrer de 1894, als setze anys d'edat (4). El 1895, un any després de la data d'inscripció, ja és vice-secretari de la junta de govern. Des de 1895 fins a 1905, poc abans de la retirada, no deixa mai de tenir algun càrrec. Entre 1896 i 1899 com a "oficial menor", amb diverses responsabilitats: el 1897 de bibliotecari i els altres de zelador major d'assistències (responsable de l'equip encarregat de controlar l'assistència dels congregants als actes obligatoris). A partir de 1901 les designacions van augmentant de grau. Primer esdevé secretari general de les acadèmies (1901) i després, ja a la junta de govern, consiliari (1902 i 1905) i secretari general de tota la Congregació (1903 i 1904). A part d'exercir paral·lelament la secretaria del Congrés Marià Hispano-americà de 1904. Quant a les acadèmies, el 1894 -any de l'ingrés- és ja vice-secretari de la secció de Dret i secretari de la de Literatura i Crítica Històrica. Més endavant el tro-

bem a la secretaria de la de Dret (1898 i 1899), a la vice-secretaria de la Literatura i Crítica Històrica (1898), com a vice-president d'aquesta darrera entre 1901 i 1905 i com a president de la Catalanista durant 1906 i 1907.

A les seccions pietoses i de caritat es limita a complir, sense responsabilitats d'organització, amb les cerimònies religioses obligatòries segons la reglamentació. Se suposa que amb ferma constància ja que per alguna cosa es fa ràpidament mereixedor del càrrec de zelador d'assistències. Quant a les de caritat, el trobem en l'equip responsable de les visites als malalts de l'Hospital General de la Santa Creu. Entre 1895 i 1898 (5) com a conferenciant i entre 1904 i 1906 com a simple visitant. En aquest mateix camp el 1901 i el 1902 participa com a conferenciant en les visites a l'Asil Municipal de Pobres que tenen lloc cada diumenge al matí.

Pel que fa a les seccions de propaganda catòlica, el localitzem entre 1901 i 1903 a la junta directiva del Centre de Sant Pere Claver per a l'educació dels obrers. Hi exerceix la funció de consiliari i de vice-tresorer de l'"Asociación de Socorros Mutuos para los Obreros del Centro", un dels diversos serveis que en depenen, encarregada de protegir els mutualistes en cas d'accident o malaltia, previ pagament de les quotes corresponents. El 1903 és també un dels joves designats per a la instrucció dels obrers de la secció segona del centre.

La carrera dels altres membres del futur grup és més discreta. Emili Vallès ingressa a la Congregació el 9 de febrer de 1896 com a aspirant i el 21 de juny com a congregant. No ostenta càrrecs fins a 1901, quan assumeix la vice-presidència de l'Acadèmia de Ciències, que manté fins a 1905. El 1903, a més, forma part de la junta de

govern com a consiliari. Pel que fa a les diverses seccions, exerceix alguna mena d'activitat a les de pietat, les de propaganda catòlica i les de caritat. A les primeres com a integrant del "laus perennis" o secció de culte perpetu el 1898 i el 1899 (6) i com a congregant adscrit a les "comunions dominicals" el 1904 (7). A les segones com a catequista el 1904 i a les terceres amb les visites, també el 1904, a l'Hospital General de la Santa Creu.

Tant Joan Alzina i Melis com Rafael Masó entren a formar part de la Congregació quan es traslladen a Barcelona des de Mallorca i Girona respectivament a causa dels estudis universitaris. El primer s'incorpora l'1 d'octubre de 1898 com a aspirant i el 8 de desembre del mateix any com a congregant (8). També exerceix diversos càrrecs: el d'oficial menor amb categoria de bibliotecari els anys 1899, 1900 i 1902, el de secretari de l'Acadèmia de Ciències el 1900 i el de secretari de la Catalanista el 1904 i el 1905. Intervé en les seccions pietoses (concretament en la de "comunions dominicals" entre el 1898 i el 1900) i en les de caritat (com a visitador de l'Hospital General de la Santa Creu el 1899 i entre 1902 i 1904, i de l'Asil Municipal de Pobres el 1905).

L'ingrés de Rafael Masó es produeix el 22 d'octubre de 1899 sense passar per l'aspirantat previ perquè prové de la Congregació de Girona. Exerceix com a vice-president de l'acadèmia catalanista des del 29 de novembre de 1900 fins al 26 d'octubre de 1905. Només està documentat a les seccions de propaganda catòlica com a catequista encarregat de la preparació dels nens per a la primera comunió durant 1902 i 1903 i com a suplent de catequista l'any següent.

L'activitat més significativa de tots quatre és la

que es desenvolupa en les diverses acadèmies. Amb anterioritat a 1901, però (i prescindint ara de la Catalanista), tant Vallès com Alzina i Masó s'hi prodiguen moderadament, en una línia semblant a la del Carner del mateix període (9): dissertacions poc compromeses i lectura de textos literaris propis. Alzina i Melis només intervé en la de Ciències i Farmàcia amb una conferència sobre Telegrafía sin hilos (10-XI-1900 / 24-XI-1900). Masó a la de Literatura i Crítica Històrica amb la lectura dels poemes A Maria i Idili, en la Corona poética en honor de la Patrona de la Academia, la Inmaculada Concepción (11-XII-1899) i amb alguna altra cosa esparsa de la qual no hi ha referència precisa. Vallès, ja no hi parla mai. En part perquè la seva militància activa a l'Acadèmia Catalanista és anterior a la dels companys.

Bofill, en canvi, plenament identificat amb l'ambient de la institució, excel·leix qualsevol hipotètic competidor que li vulgui fer ombra: lectura de poemes propis, de composicions d'altri, exercicis retòrics, intervenció en els debats i dissertacions originals de tema filosòfico-religiós, històric o literari. Tot emmarcat en dues acadèmies: la de Filosofia i la de Literatura i Crítica Històrica. Pel que en coneixem (10), queda clar que tot plegat és representatiu d'un primer Bofill ancorat en els postulats estètics del vuit-cents, fidel a l'integrisme dogmàtic i sense cap indici de modernitat. Menys encara que en el cas de Carner. Només cenyint-nos a les dissertacions originals -òbviament el material més substancials- ja ens en fem una idea:

Acadèmia de Filosofia:

- * 21-I-1895. Defensa de la tesi No puede admitirse la teoría según la cual todos los seres vivientes descienden de muy pocos organismos

primitivos mediante una transformación continua y gradual.

- * 10-II-1896. Dissertació titulada Ensayo histórico-crítico sobre el panteísmo considerado como sistema filosófico.
- * 8-XI-1897. Dissertació sobre El alma es simple y espiritual.

Acadèmia de Literatura i Crítica Històrica

- * 11-XII-1894 / 18-XII-1894. Dissertació titulada Ensayo crítico-histórico sobre la Inquisición.
- * 10-XI-1896. Dissertació sobre La lectura en alta voz como auxiliar poderoso de la crítica literaria.
- * 9-XII-1896 / 12-I-1897 / 19-I-97. Dissertació sobre La religión es el fundamento del arte.

Quant a les filosòfico-religioses, Bofill s'inscriu en la més pura ortodòxia. Tant pel que fa a les seves idees sobre Darwin i l'evolucionisme, la crítica a tota mena de panteisme o el fonament diví de l'estètica de l'art. A La religión es el fundamento del arte s'evidencia el mestratge de Torras i Bages, fins al punt que desapareix qualsevol indici d'originalitat. És la més interessant de totes, tant de Bofill com de la resta de companys durant els anys noranta. Els seus arguments són clars de bon principi:

"Sin Belleza no hay Arte, y como lo bello descansa en la verdad, pues sin ella no existe la belleza (el error es feo) y como la verdad se encuentra únicamente (por ser una y no varia) en el seno de Nuestra Religión; de ahí se deduce que fuera de Ella es inútil buscar el ideal de la belleza, la perfección del Arte."

Constantment s'hi identifica bellesa i bondat. Fins al

punt que sovint el segon element preval sobre el primer, per la qual cosa allò que en principi és concebut com a assaig estètic es converteix en un pamflet de propaganda religiosa. Déu és la font de tota bellesa perquè el plaer estètic és indestruïble de la veritat, i la veritat última és la divina. Per tant, només l'artista cristià pot captar la màxima bellesa i compaginar fons i forma. Els no creients es queden amb la forma, amb un art mancat. La tesi central es completa amb unes consideracions més concretes i, finalment, amb la justificació forçada de l'art clàssic (si el paganisme clàssic tingué moments de veritable art fou perquè batejava a les entranyes de l'artista la idea, només pressentida, de Déu) i la desqualificació, amb els mateixos arguments que Torras i Bages, del naturalisme i l'esteticisme, els quals s'associen implícitament a Modernisme (11)

De les de tema històric destaca la defensa a Ensayo crítico-histórico sobre la Inquisición dels tribunals del Sant Ofici, plenament justificats en les seves accions perquè el seu fi és lícit i qualsevol heretgia fa perillar greument l'estabilitat moral i social, amb conseqüències imprevisibles que legitimen tot mètode de lluita (12). Les de tema literari es redueixen a una exposició merament divulgativa sobre la lectura en veu alta com a auxiliar de la crítica a l'hora d'eliminar encerts i defectes de l'obra creativa (13).

Aquesta catalogació descriptiva, restringida a les mateixes limitacions imposades a propòsit del Carner de l'estricta prehistòria per tal de poder establir comparacions vàlides, permet extreure unes primeres conclusions. D'entrada i com a fet més remarcable, la diferència entre l'activitat de Jaume Bofill i la de la resta. En primer lloc perquè hi ingressa abans que ningú, per la qual cosa

el llast rebut és més gran. Ell és, per exemple, qui té possibilitat d'assistir més vegades a les xerrades quinzenals que Torras i Bages dóna per tal de divulgar La tradició catalana i, com a conseqüència, qui en resta més influït. En segon lloc perquè les seves posicions són les més tradicionalistes i properes a l'ortodòxia de la jerarquia, cosa que provoca que la seva evolució vers la modernització sigui més tardana que no la dels seus companys. En tercer lloc perquè s'hi compromet molt més que els altres. Així com Carner, Masó, Alzina i Vallès actuen, no exclusivament però sí principalment, a les acadèmies, a Bofill el trobem arreu i en tota mena de càrrecs. En quart lloc perquè és el darrer que se'n desvincula, almenys del treball actiu. I encara perquè les circumstàncies no li permeten continuar-hi (14). I, per últim perquè és l'únic que teoritza sobre què és per a ell la Congregació (15).

Altres deduccions a fer respecte al grup, amb Bofill al marge, serien la manca d'un compromís excessiu en la concurrència a les acadèmies. Encara no hi participen assíduament i hi tracten temes poc programàtics. Tots els membres, d'altra banda, ocupen càrrecs en un moment o altre i amb més profusió que el mateix Carner, que, amb la literatura com a preocupació prioritària, no sembla gaire interessat en aquest tipus de lideratge. Coincideixen en alguns llocs (especialment a l'Acadèmia de Literatura i Crítica Històrica, de la qual Carner, Bofill i Vallès formen part des de 1897), però sense que es posi de manifest cap confluència d'interessos, a part dels generals i propis de la secció, que permeti insinuar una activitat conjunta independent. No hi ha cap símptoma, per tant, per parlar de configuració d'un grup homogeni. Cal veure què passa en els anys posteriors i sobretot què

succeeix, a l'Acadèmia Catalanista.

L'Acadèmia Catalanista o de la Llengua Catalana va ser fundada el 16 de gener de 1891 per iniciativa d'un grup de persones entre les quals es trobava el pare Fiter (16). Té com a finalitat bàsica "*que tots los fills de terra catalana que tenim la glòria de pertànyer a aquesta congregació ens aplaguem en sessions particulars per a estudiar la llengua e història de nostra pàtria (per desgràcia avuy tan olvidades)*" (17). El criteri que n'inspira el funcionament és el que estableix Torras i Bages a La tradició catalana. N'és el president fins al seu nomenament com a bisbe de Vic el 1899, i entre 1892 i 1897 les sessions més esperades pels acadèmics són les glosses quinzenals que fa del seu llibre. Si les acadèmies són realment decisives per a la captació dels universitaris, és lògic pensar que Torras es valgui de la catalanista per tal de divulgar les seves idees i fer proselitisme entre la joventut universitària, aquella sobre la qual l'influx és més transcendent cara al futur de la societat i, al mateix temps, aquella que té més perill d'enlluernar-se amb modes estrangeres contràries a la tradició autòctona catòlica (18). En aquest marc, el futur bisbe "*fa coneixença i amistat íntima amb molts joves que abans de gaire han d'actuar en la política catalanista, i d'aquí prové la influència doctrinal i el respecte que damunt d'ells exerceix*" (19). Entre ells, la gent del grup de Carner.

Malgrat no ser una acadèmia d'assistència obligatòria, van a parar-hi els diversos membres que constituïran el grup. Bofill el primer. S'hi dona d'alta des del seu ingrés a la Congregació el 1894, però no hi intervé

d'una manera activa fins a finals de 1901 i sobretot a començaments de 1902. Fins llavors, centrat en altres seccions, es limita a una actuació secundària, sense cap dissertació de fons ni intervencions en exposicions d'altri (20). Carner, ni això (21): li localitzem el 1899 i comença a fer-s'hi notar el gener de 1903. Alzina i Melis hi és des del seu ingrés a la institució el 1898 i fins a 1901 assumeix el protagonisme en quatre ocasions, alguna de les quals és significativa -sobretot quant a la tria dels temes-, però que en conjunt no formen cap corpus teòric personal:

- * 1-III-1899. Lectura d'un estudi folklòric de mossèn Alcover
- * 8-XI-1899. S'encarrega de preparar una conferència sobre el compromís de Casp dins d'un cicle de divulgació de la història de Catalunya.
- * 21-II-1900. Lectura d'unes Mostres de gloses mallorquines en la vetllada anual en honor de Santa Eulàlia.
- * 21-XI-1900 Lectura d'un text sobre el monument a Ramon Llull que s'està projectant a Palma de Mallorca: Resum de la Junta Magna haguda en la Llotja de Palma per a aixecar un monument al Beat Ramon Llull.

Rafael Masó sembla que hi hagi de tenir molt aviat una militància destacada ja que n'és vice-president des de 1900, cosa que ho justificaria. Això no obstant, durant el primer any que exerceix el càrrec, tot es redueix a un munt de col.laboracions secundàries que arriben com a màxim a la lectura de poemes propis (22). Només n'hi ha una que mereix una certa atenció: el parlament del 24 d'octubre titulat La diversitat ortogrà-

fica d'una llengua és signe de riquesa o de pobresa? La primera cosa seriosa -una dissertació sobre Modernisme, precisament- torna a ser de 1901. Emili Vallès, en canvi, és l'únic que s'hi compromet des d'un principi (23). Li localitzem tres exposicions substancioses:

- * 17-II-1897. Dissertació titulada Estudi del poeta Arthur Masriera.
- * 5-II-1898. Dissertació sobre l'Estat actual de la literatura dramàtica a Catalunya.
- * 24-I-1900. Conferència sobre Regnat de Pere III lo Gran, dins del cicle d'història de Catalunya.

és significatiu que Bofill, tan prolífic arreu, s'hi destaquí ben poc. Senyal que en ell el catalanisme encara no està suficientment arrelat. I si Vallès s'hi compromet abans que els altres és perquè en ell la militància catalanista és efectiva des dels anys noranta. Per això hi centra els esforços des d'un principi i pràcticament no intervé en les altres acadèmies. Vol dir que, almenys fins a 1901, tampoc aquí no hi ha homogeneïtat ni posicions conjuntes. Tothom actua d'acord amb les pròpies conviccions personals.

La qüestió realment important és que mica en mica i per vies independents tots hi van a parar. I l'Acadèmia és un lloc de trobada setmanal que d'una manera o altra ha d'enfortir amistats entre gent d'unes idees i gustos semblants. I més quan l'evolució des d'un tradicionalisme més integrista a un catalanisme menys tancat provoca que tots ells tinguin un major grau d'actuació dins de la secció. En el període 1901-1902 la plataforma va guanyant importància. Suficientment com per parlar de lloc de confluència i de defensa d'uns interessos comuns, però no encara per considerar que les accions col·lectives siguin

activitats de grup. Tot són símptomes. I això que són gent amb suficient prestigi personal (24) com per poder dominar el terreny des d'un principi. Si no ho fan de seguida és perquè el grup tot just s'està formant. En el moment de la consolidació ho aconsegueixen, i sense dificultat. La vice-presidència de Masó a finals de 1900, just quan és a punt d'iniciar-se el nou període, no és un fet decisiu per ell mateix però ajuda a obrir les portes.

No és casualitat que sigui precisament durant 1901 i 1902 i a principis de 1903 quan la gent del grup comencen a tractar temes programàtics que d'alguna manera són indicatius d'una major modernitat i els diferencien de l'abúlia general (25). El primer de tots es la discussió sobre Modernisme que provoca Rafael Masó després d'una conferència seva l'onze de novembre de 1901 en què, malgrat el to divulgatiu, s'entrevéu un enlluernament envers el moviment i especialment envers la modernitat que genera, cosa que provoca les primeres discrepàncies sèries amb la cúpula (26). El tema per força ha de ser conflictiu perquè l'òptica des de la qual s'enfoca, sense ser cap cosa de l'altre món, no concorda fidelment amb els judicis preestablerts per Torras i Bages en els seus textos teòrics. És la verificació que alguna cosa comença a canviar (27). Per aquest motiu l'exposició contrasta amb la que Francesc Sabartés, des de postures oficialistes, sosté el quatre de febrer del mateix any a l'Acadèmia de Belles Arts -Masó hi assisteix amb regularitat-, durant la qual vol deixar clar que el Modernisme no pot passar mai de ser un simple decorativisme formal (28).

Hi ha una altra "sortida de to" encara més simptomàtica que la de Masó: la de Carner de començaments de 1903 amb un discurs sobre Verdaguer titulat Lloc secundari qu'ocupa M. Cinto entre ls poetes catalans (29).

Forma part d'un cicle d'homenatge amb motiu de la seva mort recent, que ocupa bona part de l'activitat del curs 1902-1903. No cal dir que la majoria de les intervencions són panegíriques, per la qual cosa la de Carner contrasta i molt. El títol és prou explícit. Les discrepàncies amb el sector oficial -també ara representat per Benet de Pomés- són immediates. Fins i tot li retreu que no hagi parat esment al fet que Verdaguer portés sotana, com si la sotana fos per si sola un talismà per a la qualitat literària (30). Darrera d'una dissertació com aquesta hi ha una voluntat larvada de protagonisme, de ganes de fer-se notar, però és evident que s'hi albiren els indicis de modernitat i de rebuig a uns models intocables ancorats en el passat que en tot cas cal entendre amb perspectiva de futur.

A un altre nivell, la dissertació sobre Verdaguer es complementa amb una presa de postura en un debat de l'Acadèmia de Dret sobre Derecho y deber de obediencia del dia nou de desembre de 1901 en què, davant de la premissa que l'origen del poder cal cercar-lo en la gràcia divina, Carner no s'està d'indicar que allò que realment cal vigilar és el pragmatisme de la tàctica política diària (31). També aquí es transllueix una posició més avançada. Curiosament, just després de la intervenció de Carner, el pare Fiter, amb l'autoritat que confereix el seu càrrec de director de la Congregació, aconsella que variï l'orientació de la discussió.

Bofill i Mates, en canvi, és aliè als primers senyals de modernitat protagonitzats per Masó i Carner i continua fidel a l'ortodòxia. Només cal llegir les referències a la seva col.laboració en el cicle sobre Verdaguer i comparar-les amb les de Carner. La dedica a una lectura de Canigó que es perllonga durant diverses ses-

sions d'octubre de 1902 i que és una bona mostra de la preponderància encara dels criteris moralistes a l'hora de valorar una peça literària (32). En aquest sentit, Canigó és una obra plena de virtuts (trionf del cristianisme sobre el paganisme), però també de defectes. Sobretot dos: el fet que les fades es vegin obligades a usar el nom de Déu en va, cosa segons ell molt poc catòlica i per tant censurable; i que l'autor mostri certa simpatia envers Gentil quan el seu comportament és del tot inadmissible perquè s'ha deixat enlluernar pel paganisme, i en canvi tracti amb massa rigor el comte Guifré, que és qui actua de forma moralment correcta (excepte Bofill no ho oblida- quan al final abandona l'esposa, cosa que fa decaure de cop la brillantor assolida pel personatge). Tot plegat, il·lustrador de l'estretor de mires de la lectura, encara allunyada de la concepció que comença a proposar Carner. Aquesta vegada, és clar, no hi ha discrepàncies amb el sector oficialista. El pare Fiter en persona felicita Bofill al final de l'exposició i Benet de Pomés és qui n'assumeix la defensa en el debat que motiva la dissertació (33). Això no obstant, durant els anys 1900-1902 s'adverteixen en Bofill unes primeres vacil·lacions encara molt mínimes que, a remolc d'altres companys de grup -que són els que porten la iniciativa-, l'acaben conduint a partir de 1903 cap a la mateixa ànsia innovadora. A la Congregació aquestes vacil·lacions només s'observen en una conferència a l'Acadèmia de Filosofia de 28 de gener de 1901 en defensa de la tesi Ninguna persona particular tiene la autoridad política inmediatamente de Dios sino mediatemente y por institución humana, amb uns arguments més heterodoxos que recorden els de Carner, el mateix any, a l'Acadèmia de Dret (34).

Durant el període 1901-1902, la participació de

Bofill en altres acadèmies, al marge de la Catalanista, continua essent considerable. El procés d'orientació exclusiva envers aquesta darrera és lent i ara tot just comença (35). Per això la seva intervenció en aquestes acadèmies manté el mateix to dels anys noranta. Els poemes continuen essent religiosos i típics de vetllada literària religiosa i les ingerències en parlaments d'altri o dissertacions pròpies segueixen en una línia torrasibagesiana sense escletxes (36).

L'estudi del pas de Carner, Masó i Bofill per l'Acadèmia Catalanista durant el període 1901-1902 és suficient com per demostrar que no hi ha cap símptoma d'actuació conjunta ni tan sols de gran influència sobre la secció. Es posen de manifest, però, les preferències per aquesta Acadèmia i, sobretot, s'apunten alguns punts en comú que, encara que no afectin a tots ells, són un primer presagi de voluntat de modernització. És un moment de transició i s'obren les portes per a la conducta posterior. Les aportacions d'Emili Vallès i Alzina i Melis són poc significatives i no ajuden a l'argumentació. És lògic si partim de la base de la inexistència d'un grup consolidat. Durant aquests dos anys Vallès se'n desmarca força. Sembla ser que ni assisteix a moltes de les sessions. Està enfeinat en altres activitats que -com la revista "Universitat Catalana" i els actes polítics de difusió de les idees de la Unió Catalanista- l'absorbeixen completament. La vice-presidència a l'Acadèmia de Ciències és força testimonial i no hi ha constància de cap participació directa ni en aquesta ni en les altres. Joan Alzina i Melis consta com a supernumerari durant 1901 a causa de l'estada temporal a Mallorca, per la qual cosa no pot tenir-hi una activitat destacada (37). Per la seva part, l'únic símptoma d'obertura el trobem en un

parell de conferències de principis de 1903 a l'Acadèmia de Ciències sobre la teoria biològica de l'evolució. Si més no pel fet que uns quants congregants, en el debat que provoquen, titllen l'exposició -de la qual no es conserva cap extracte- de materialista. I obliga a una intervenció del pare Puig -el nou director de la Congregació després de la mort del pare Fiter- per tal d'aclarir alguns punts foscos despresos de l'exposició pel que fa a la teoria espiritualista de l'origen de la vida (38). D'acord amb el que sabem de l'Alzina d'aquests anys, però, els seus arguments no podien ser cap bandera de l'heterodòxia.

A partir de 1903 aquests primers indicis de modernitat i de confluència provoquen que l'Acadèmia Catalana sigui una plataforma important per a la difusió de les idees del grup -ara ja més homogènies- i es converteixi gairebé del tot en un feu propi. Sempre amb la particularitat, però, de ser una via de difusió no totalment independent -com sí que ho és paral·lelament "Catalunya"- a causa de la subordinació a la institució que l'acull. El protagonisme és palpable de diverses maneres. Una, els càrrecs: Masó continua a la vice-presidència fins que retorna a Girona el 1906; Alzina i Melis actua com a secretari durant 1904 i 1905; i Bofill arriba a ostentar-ne la presidència (1906-1907), el lloc realment influent perquè permet donar el punt de vista final en les discussions.

Carner no fa patent el seu lideratge mitjançant els càrrecs perquè és una conducta que no s'adiu amb la seva manera de fer. Precisament els abandona quan la Congregació Mariana té més interès per a l'estudi del seu progrés. Això no obstant, hi ha indicis suficients com per creure que el lideratge existeix, tot i no ser tan

explícit com en les relacions personals o en altres plataformes més apropiades. Ell és dels pocs acadèmics que publiquen llibres i això fa que se'n parli i es posin a debat. D'altra banda és qui deixa més clara i abans que ningú la nova orientació estètica. I no només de forma teòrica com havia fet Masó, sinó també en textos literaris, camp en el qual els altres, van a remolc seu (39). Hi ha, a més, alguns altres fets puntuals que demostrin la seva participació activa a l'Acadèmia i fan pensar en ell com a membre capdavanter. Un, que se'l faci responsable de la preparació d'una vetllada literària en honor de Santa Eulàlia a celebrar el primer de març de 1905. Un altre, que sigui precisament ell el més interessat a expressar opinions i a proposar solucions quan en dues sessions d'octubre de 1905 es parla del futur de la secció (40).

Al marge de l'hipotètic lideratge, la importància del grup a l'Acadèmia queda plenament justificat només pel protagonisme que comporta el fet que les seves veus siguin les que se sentin més sovint en els debats i siguin d'ells bona part de les dissertacions exposades entre 1903 i 1906 (durant 1903 pràcticament en exclusiva). Si més no, les més interessants quant a continguts. Ja no són només lectures de poemes o col.laboracions esparses sinó protagonisme viu. Fins al punt que s'observa una certa especialització en els temes: Carner se centra en aquells relacionats amb poesia o estètica, és qui pren més vegades la paraula i les seves conferències són les més atractives:

- * 2-III-1904. Dissertació sobre el sonet.
- * 16-XI-1904. Necessitat de l'estudi dels clàssics entre ls joves literats catalans.
- * 1-II-1905. Poetes joves catalans.

- * 24-I-1906. El drama català modern.
- * 12-XII-1906. Crítica de La vierge d'Avile de Catulle Mendès (41).

Alzina té cura de qüestions mallorquines, en la mateixa línia que durant 1901 i 1902 però amb un contingut més transcendent i relacionat amb aquells aspectes de què tots plegats es valen quan es remeten al tema:

- * 11-XI-1903. L'obra literària de Joan Rosselló.
- * 26-IV-1905. Ha de parlar sobre mossèn Alcover i la seva tasca en defensa de la llengua catalana amb motiu de la preparació del Congrés Internacional de 1906, però no pot assistir a la sessió.
- * 8-XI-1905. Costa i Llobera i la poesia clàssica.

Masó es preocupa per temes folklòrics i d'ortografia:

- * 21-I-1903. Comença una sèrie d'exposicions sobre llengua catalana. Aquesta primera la dedica a la diferenciació entre el llenguatge ideal i de la pràctica diària. No hi ha constància que aquest cicle tingui continuïtat.
- * 18-XI-1903. La sardana.
- * 3-II-1904. Folklore infantil.
- * 25-I-1905. Conferència sobre ortografia (42).
- * 26-X-1905. Dissertació sobre folklore, sense cap títol concret.

Vallès, també per temes gramaticals:

- * 25-XI-1903. Barbarismes i idiotismes de la llengua catalana.
- * 22-II-1905. Sintaxi catalana.

* Durant 1905 inicia les sessions amb temes gramaticals durant els primers minuts de diverses sessions. A vegades són comentaris lingüístics i ortogràfics de retalls de premsa.

I Bofill, per qüestions relacionades amb la poesia:

* 31-I-1906. Comentari crític de dos llibres de recent publicació: Assaigs estètics de Jeroni Zanné i El cançoner de Josep Pi-joan.

* 7-XI-1906. Repetició del discurs llegit a l'Ateneu Barcelonès en homenatge a Miquel Costa i Llobera (43).

A les altres acadèmies, en canvi, ben poca cosa. Fins i tot Bofill, que fins ara hi ha centrat el seu treball, pràcticament deixa de concórrer-hi (44). Només té interès real la tasca de Masó a la de Belles Arts, amb intervencions que, com ja passa durant 1901 i 1902, donen pistes a l'hora de definir les idees estètiques del grup (45).

és de destacar la participació en dos actes commemoratius. Deixen constància, si més no, del pes dels components del grup en aquesta mena d'esdeveniments. El primer, la sessió necrològica d'homenatge al pare Fiter celebrada conjuntament per totes les seccions i acadèmies el dos de febrer de 1903. Hi participen algunes de les persones més influents de la institució i entre ells apareixen els noms de Carner, Masó i Bofill (46). El segon, el que se celebra amb motiu del vint-i-cinquè aniversari de la Congregació i la inauguració d'uns nous locals. Entre els participants tornem a trobar-hi els noms dels tres amics (47).

Elles tres són precisament els poetes que l'Acadèmia

Catalanista considera que durant 1903 han aconseguit una projecció important i una certa anomenada en els ambients literaris amb llur obra respectiva, per la qual cosa se'ls felicita (48) i, a la pràctica, se'ls dóna un tracte preferencial a l'hora d'organitzar lectures (49), de participar en vetllades literàries -cada vegada amb menys preponderància dels típics poemes circumstancials de caire religiós- o de comentar els textos que publiquen (50). Una mostra més del progressiu acaparament de l'Acadèmia com a plataforma de grup. Encara que el tipus de literatura que realitzen -especialment Carner- no acabi de ser ben acceptat.

Un bon exemple el tenim en la vetllada anual en honor de Santa Eulàlia corresponent a 1905, que Carner es compromet a organitzar. És una altra constatació -a la vista del catàleg de gent que hi participa i que per tant l'organitzador ha seleccionat- de la utilització de l'Acadèmia com a plataforma. Entre els acadèmics que hi intervenen hi trobem tots els components del grup, sense exclusions: Emili Vallès, amb un "*parlament enèrgich sobre la religió catòlica en la integritat de la restauració catòlica*", segons anotació del secretari; Rafael Masó amb una rondalla i el poema La caritat de la Mare de Déu; Bofill i Mates amb un sonet i un discurs dedicats a Santa Eulàlia; Alzina i Melis amb un text en prosa titulat Claredat divina; i el propi Carner -que no desaprofita cap oportunitat encara que sigui ell mateix qui s'autoseleccioni- amb un text en prosa titulat Les criptes i la lectura d'un sonet de Manuel Pugés. I és més: aquestes intervencions només es completen amb la recitació per part d'un acadèmic no identificat d'un poema de Josep Maria Tous i Maroto, amic personal de Carner i representant del tipus de tradició literària mallorquina que rei-

vindica, i la presentació de Jeroni Martorell -col.laborador en aquell moment de "Catalunya"- d'un poema de Joan Mª Guasch, antic acadèmic que, en aquell moment, no només és col.laborador de la mateixa revista sinó fins i tot redactor. El cartell de propaganda de l'acte, per acabar-ho d'arrodonir, és dibuixat per Jaume Llongueras, un altre dels amics íntims que en algun moment gairebé se'l pot considerar com a integrant del cercle íntim carnerià. La vetllada, per tant, i sense que se'ls escapi ni un detall, és més una activitat de grup que no de l'Acadèmia (51).

No hi ha dubte -i no cal ara particularitzar- que les intervencions entre 1903 i 1906 són demostratives de la clarificació estètica que s'ha produït. Especialment pel que fa a la modernització a partir de la qual s'estableix la selecció que condueix fins al Noucentisme. Tant pel tipus de poemes que s'hi llegeixen, cada cop més allunyats del tòpic religiós de certamen, com per l'exposició d'idees concretes per part de Carner sobre la importància del sonet (en la sessió del dos de març de 1904 i en lectures successives), el teatre com a gènere menor (El drama català modern) i el classicisme, amb el corresponent treball arbitrari de composició (Necessitat de l'estudi dels clàssics entre ls joves literats catalans, El geni grec). O la tria de determinats autors entre les noves generacions (Poetes joves catalans). També el treball de recuperació científica -i ja no estrictament romàntica- del folklore per part de Rafael Masó o el front comú que estableixen Bofill i Carner a l'hora de mostrar els defectes d'El llibre blanc de "Victor Català", un tipus de literatura que no els acaba de satisfer (52), o de defensar la poesia com a gènere superior a la prosa (53)

A més de diversos interessos específics que es dedueixen d'intervencions d'altres membres o d'activitats de l'acadèmia al marge de les que protagonitzen els components del grup. Un exemple el tenim en la defensa dels autors mallorquins, especialment de Miquel Costa i Llobera i Joan Rosselló de Son Forteza. I ara ja no és només cosa d'Alzina i Melis tal i com succeeix amb anterioritat a 1903. Hi ajuda la visita a l'acadèmia durant la seva estada a Barcelona el gener de 1904 del glosador mallorquí Toni Vicens Santandreu de Son Garbeta, acompanyat de mossèn Antoni Mª Alcover (21-I-1904). Un altre cas és el de la sobrevaloració de poetes capellans com Josep Paradedà, Antoni Navarro o Lluís Gispert, que reben homenatge a l'acadèmia (54) i que paral·lelament són potenciats des de "Catalunya", la revista carneriana.

La religió catòlica continua essent peça fonamental (55), però ja no tant per a la clarificació estètica. Els arguments en defensa de la concepció torrasibagesiana de l'art queden en mans d'altra gent (56) i no com fins llavors -especialment durant els anys noranta- en què el principal valedor del bisbe és Bofill i Mates (57). Per aquest motiu s'agreugen les discrepàncies amb el sector "oficial" sorgides durant 1901, 1902 i principis de 1903 a causa de sengles intervencions de Masó i Carner. Ells dos tornen a ser els protagonistes dels principals desacords i Benet de Pomés el representant de l'oficialisme. Masó hi polemitzarà a propòsit de la seva exposició sobre Folklore infantil (10-II-1904). Segons Pomés és necessari seleccionar millor el material perquè a vegades poden haver-hi cançons amb indicis d'immoralitat, cosa que obliga a bandejar-les automàticament de qualsevol recull. En un altre moment se les ha de veure fins i tot amb el pare Gaietà Puig. Concretament a propòsit de la Conversa

sobre qüestions d'art a l'Acadèmia de Belles Arts (27-XI-1903). La causa de la divergència és que Masó considera, des d'una òptica idealista més moderna, que la bellesa és quelcom subjectiu i relatiu, cosa que el jesuïta no pot acceptar de cap de les maneres.

Indirectament també cal considerar motiu de discrepància en qüestions estètiques el fet que Benet de Pomés en el seu comentari de Deu rondalles de Jesús infant de Carner (15-II-1905) afirmi que és aquest el millor llibre de l'autor fins al moment. Certament, el sector menys innovador de l'Acadèmia no acaba de pair una obra com Llibre dels poetas, que des del primer moment els sembla -com passa després amb el sonet- un cúmul de jocs d'artifici intranscendents. Així és després de la crítica negativa que en fa Magí Valls en la sessió de 23 d'abril de 1904, amb la qual demostra no entendre gran cosa d'allò que Carner es proposa. I és significatiu que els acadèmics que surten en defensa de l'autor davant de les invectives siguin precisament Bofill, Masó, Alzina i ningú més. És un exemple decisiu per adonar-se de la convergència d'idees que determina l'existència d'un grup amb personalitat pròpia dins del context de la institució. Bofill i Masó ja coincideixen en l'acceptació del llibre quan Carner els en deixa fer un primer tast en la lectura de 14 de gener de 1903 (58). El front comú establert a l'hora de veure-se-les amb el sector més reaccionari es complementa amb els elogis que es llancen entre ells en valorar l'obra literària respectiva (59).

La Congregació Mariana no és només un espai per a la confluència del grup entre 1901 i 1902 o de consolidació i plataforma d'expressió entre 1903 i 1906 sinó que

també és un lloc idoni per establir contactes amb gent que alguna vegada els dona un cop de mà en tasques conjuntes de divulgació. És el cas de Jaume Llongueras, futur director artístic de "Catalunya" (60); Antoni Muntanyola, que ocupa oficiosament a la revista durant 1905 el mateix càrrec que Llongueras (61); Josep Gassiot, el principal confident de Carner a Olot (62); Magí Sandiungue, que en algun moment entra a la redacció de "Catalunya" (63); Jeroni Martorell, que coincideix en diversos dels llocs que el grup frequenta (64); Josep Mª López-Picó, que serà un dels impulsors de "Cal.ligueneia" i que manté la primera aproximació amb aquesta gent precisament aquí (65); Josep Morató, company de Carner a "La Veu de Catalunya"; Joan Mª Guasch, que apareix a la llista de redactors de "Catalunya" per a 1905 (66); Llorenç Mª Alier, que consta en la mateixa llista (67); Manuel de Montoliu, amic de tots ells (68); o el mateix Josep Pijoan (69). Menció especial en aquest sentit mereixen Jaume Figueras i Claudi Hoyos. Tots dos actuen com a patrocinadors -més Figueras que no Hoyos, com veurem- de les activitats del grup. El primer lloc on es possible que estableixin amistat és a la Congregació, encara que en ambdós casos allà on realment s'aprofundeix és a la Lliga Espiritual (70).

Més enllà de 1906 tant la Congregació com l'Acadèmia Catalanista deixen de ser una tribuna adequada per a Carner i el seu grup. La formació i projecció que en reben se'ls queda curta i les seves opcions literàries i polítiques es clarifiquen. Les literàries perquè tenen els criteris estètics més afermats i no necessiten croses i les polítiques perquè culmina l'evolució des de Torras i Bages cap a Prat de la Riba. En Bofill s'afegeix el fet de casar-se i l'accés reglamentari a la Congrega-

ció de casats (1907), però els seus companys sofreixen un procés semblant: Josep Carner passa el 1906 a ser militant de la secció tercera -la menys activa-, intervé només en moments aïllats i el 1909 desapareix definitivament del catàleg anual; Emili Vallès també passa el 1907 a la secció tercera i se'n distancia, malgrat que el 1910 és l'únic que continua a les llistes de congregants; Rafael Masó se n'acomiada el 26 d'octubre de 1905 perquè retorna a Girona; i Joan Alzina i Melis se'n va el 1906 a Bolonya en viatge d'estudis. És el moment de la renovació. El relleu el prenen gent com Lluís Nicolau d'Olwer, Josep Mª López-Picó o Jaume Bofill i Ferro, malgrat que en aquests anys immediatament posteriors tota la Congregació en general perd empenta i incidència social. Ho prova la baixa del nombre de congregants, la fusió d'algunes acadèmies o la poca cura en els llibres d'actes i de registre. A part, és clar, que la gent del grup -especialment Bofill- n'eren forts puntals i la seva absència per força s'ha de notar.